

WWW.UNI.NS.BG

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 13. У Сомбору 15. јула 1882. Год. XIV.

МАТЕРЊИ ЈЕЗИК.

Од К. Д. Ушинскога.
(Наставак.)

Пазите, како дете, кад хоће да изрази своју мисао, употребљава сад једну, сад другу реч, и морате да се дивите чувству, којим је пронашло необично танку разлику између две речи, које на поглед значе то исто. Мотрите и то, како дете, кад чује нову реч, увек ју сасвим правилно мења и са другим речима спаја. Зар би то могло бити, да дете не стиче заједно са језиком и део оне творне силе, која је дала народу способност да створи језик? Пазите, како тешко долази странац до тога чувства за други језик; и да ли га управо кадгод и стече? — Двадесет година проведе Немац у Русији, па не може да стече оно знање језика, које има трогодишње дете!

Тај за чудо вешт педагог — матерњи језик, не учи само много, него учи и за чудо лако, методом заиста недостижном. Кад хоћемо дете да научимо пет, шест непознатих имена, седам, осам страних речи, два, три нова појма, неколико поле сложених догађаја, то ће нам задати то не мало посла а још више напрезања детету. Сад нешто научи, сад опет заборави, а ако су то ствари апстрактне, неће их моћи заиста да схвати, дочим обично у матерњем језику лако и слободно пази и на такве танке разлике, које би се залуду трудили да му их разјаснимо. Ми се задовољавамо обичном фразом, да дете говори матерњим језиком тек онако, *песвесно*; али ни то ништа не разјашњује. Употребљује ли дете као што треба овај или онај граматикални обрт, пази ли у говору на танке разлике речи и граматикалних облика — онда то значи, да дете разумева те разлике, ако и не у оној форми, на онај начин, као што би се нама хтело. Пријевајајући себи матерњи језик, не пријеваја себи дете само

речи, њихов склоп и промену, него небројену множину појмова, одношаја, мисли, осећаја, лепих облика и логику и философију језика, и ако схвата лако и брзо, освоји за две, три године толико, да ни до половине тога неби могло да дође трудним, двадесетогодишњим учењем методичким. — Тако тај велики народни педагог — матерњи језик.

Рећи ће нам ко, зашто велимо „матерњи“? Зар не може дете исто тако лако да изучи практично стран језик? Зар не може и то учење да му донесе исту корист као учење матерњег језика? Језик француски и немачки исто су тако последњи даног душевног живота тих народа као и језик руски, латински или грчки; ако дете буде дакле од малена говорило којим страним језиком, онда тим његов душевни развитак ништа не губи, него га можда још брже постиже. Мали Француз, Енглец, Талијан црпе исто такво благо и можда још веће из свог матерњег језика као и Рус. То је света истина! Буде ли руско дете, које од малена говори немачки или француски, постављено у исте околности, у којима се налази млади Француз и Немац, онда ће поћи можда његов душевни развитак истим путем, али можда, као што ћемо ниже видети, и другим путем, јер не треба заборавити на пасљедност *народног духа*, која се не да прикрити.

Кад сматрамо језик за органски створ мисли и осећаја народа, у ком се огледају посљедци његовог духовног живота, онда ћемо зацело разумети, зашто сваки језик има своје особитости, зашто је говор најбоља карактеристика свакога народа. Лаки, брбљави, досетљиви, подругљиви, до крајности ласкави, као лептир лепршави језик Француза; тежак, мргодан, замишљен, премишљајући језик Немца; јасан, кратак, без двосмислица, управљен право ствари, практичан језик Брита; за песму згодан, муњевити, огњени, пун слика језик Талијана; бескрајно течап, топлим осећајем узталасани, ретко кад у јасан крик избијајући језик Славена — упознају нас боље него све могуће карактеристике, боље него и сама историја, у којој гдекад народ има мало учешћа, с духом народа, који су створили те језике. Зато је најбоље и једино сигурно средство, да човек проникне у дух народа — да научи његов језик, и што дубље проникнемо у језик, тим дубље проникавамо и у дух и карактер народни.

Немамо ли дакле по тој значајности језика право да судимо, да пије равнодушно за душевни развитак омладине, којим језиком она у детињству говори? Кад признајемо, да на душу

и па правац њенога развитка може да утиче природа, у којој дете живе, људи, који га окружују, да и слика што виси на дувару његове собице: можемо ли онда не признавати важност такве, ословним карактером проникнуте појаве, каква је језик народни, тај први тумач природе, живота и друштвених одношаја, та нежна атмосфера, која душу облива, кроз коју душа на све гледи, све појима, све осећа? Ипак велите: „Чудне ми несреће! ако та атмосфера није језик руски, него други какав стран језик.“ Неби заиста била никаква несрећа, кад би тај језик нашао у души детињој већ приправљену родну земљу, кад би дете било потпуно пренето у средину онога народа, којег му се језиком открива свет божји и кад би детету било намењено, да живе и дела усред оног народа, ког му је језик дат за језик родни; речју: кад би млади Рус имао да буде у сваком случају Француз, Немац или Енглеz. Али ту баш лежи, да се *први* од тих услова уопште не да испунити, *други* само тада, кад се руско дете одгаја у туђини, а *трећи* само онда, кад се родитељи одлуче да за своје дете изаберу другу отаџбину.

Је ли нужно да говоримо о наслеђности народне основе у организму детињем? — Видимо ли, да дете наслеђује од својих родитеља толи видно физиогномичке црте, као што су н. пр. боја очију, облик носа, уста, коса, струк, ход, покрет — не морамо ли онда да мислимо, да прелазе с родитеља на децу и финији, и због тог дубљи знаци основе, јер што је дубљи, што је скривенији узрок човечије основе, у толико верније прелази на потомство.

Од слепих родитеља роди се дете, које види, отац без руке или без ноге не преноси никад те недостатке на децу, дочим болести, којих се узроци налазе дубоко у унутарњем организму, да их са извесношћу не може да позна ни медик, као н. пр. сушица, падавица, наслеђна меланхолија и т. д., већином прелазе с родитеља на децу и обишав гдекад једно поколење јављају се у поколењу, које за њим дође. Ништа се тако верно не наслеђује као покрети, а ти су једино изјава скривених унутарњих разлика, не доступних никаквом микроскопу, и често се мењају утицајем мисли или другим поводом. Можемо дакле сматрати за доказану чињеницу, да народна особина карактера прелази верније него остале особине с родитеља на децу. Тај наслеђни основ карактера најчвршћи је темељ свега, што сачињава усавршену природу човека.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Што годи нашим урођеним наклоностима, то примамо лако и сачувамо стално; што им се противи, тешко примамо, слабо сачувамо и тек после дугог напрезања можемо то вађда да обратимо у своју природену основу. Отуд је јасно, да ако се језик, којим почиње дете да говори, не слаже с његовим урођеним народним карактером, да он онда неће никад на духовни развитак детета утицати тако снажно, као што би утицао матерњи језик; никад неће он проникнути тако дубоко у његов дух и тело, никад неће пустити тако дубоке, здраве жиле, да би могли да се надамо богатој, благословеној цватњи.

Али то није све. Језик је народни, као што смо горе видели, најсавршеније огледало отаџбине и духовног народног живота, а уједно и најбољи тумач околне природе, околнога живота. Шта ће дакле бити, кад језик, који му замењује матерњи, стане детету тумачити страну природу, стран живот, којим уопште није окружено? Ништа друго, него што ће дете теже, тупавије и површније разумевати природу и живот, што ће се развијати спорије и слабије. Природа Француске или Енглеске не да се зајиста никад пренети у Русију, и ако најпосле пође за руком да се на дому створи страна сфера живота, како је ипак бедна та сфера, како празна, колико је свуд у њој пукотина, кроз које провирује наша народност, коју не може дете да појми, за коју му не достаје матерњи језик! Наручују му из туђине дадиље, забавиље, васпитаче, васпитачице и служинчад; отац и мати ни да пишу по руски, — речју, заведу у кући парченце Француске, Енглеске или Германије, а гдекад по парче и ове и оне земље. Али како су ништаве то трање, како је несмислена то смеса одломака разних народности! О чем говоре, чему уче ти људи, отргнути од учешћа у стварима свога народа? И том жалосном, вештачком околином мисле накнадити бесконачно дубоку, плодну атмосферу народну! Отац и мати сами не говоре иначе него француски, немачки или енглески; али говоре ли допста правилно, знају ли они збиља те језике као Француз, Немац или Енглез, који су одрасли усред своје отаџбине? Никако. — Кад је могао Пушкин да учи руски језик од московских поскурача, то могу и наши најстрастнији Французи и Немци да се поуче од француског и немачког сељака. Познајемо само површно језике, али не спуштамо се и не можемо се спустити до оних њихових врела, их којих се хиљадама година црпе вечно нов живот и снага, којом се не

дају ти народни извори, у којима се зрцали и природа отаџбине и душевни, неумирући живот народа, ни исцрпсти, ни муљем затрнати. Па све околности живота, вера, одношај к људима, осећаји, појмови? Никад не можемо да преврнемо целу сферу нашега живота тако, да кроз њу не провирује наша народност и народна атмосфера, у којој живимо. Зато, ко даје детету уместо матерњег језика језик стран, а остаје у Русији, даје му на сваки начин за врело право и богато врело худо и лажно.

(Наставиће се.)

ИЗВЕШТАЈ О У СРБСКОЈ УЧИТЕЉСКОЈ ШКОЛИ СОМБОР-СКОЈ НА СВРШЕТКУ 1882. ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ.*)

У србској учитељској школи сомборској завршује се школска година с концем месеца Јунија по нашем.

Ове 188¹/₂ школске године било је у првом разреду 26 приправника и 29 приправница; у другом разреду 17 приправника и 11 приправница; у трећем разреду 13 приправника и 26 приправница; према томе свега је било приправника 56, а приправница 66; укупно 122 ученика.

Од приправника првога разреда један је због болести школу оставити морао, а један је одпуштен; од приправника другог разреда на свршетку првог семестра један је отишао за комуналног учитеља, а један је прешао у карловачку учитељску школу; од приправника трећег разреда један је у Декембру школу оставио добивши учитељско место у Босни. Такође је 20. Маја једна приправница првога разреда из завода овог изступила. По томе на свршетку школске године остало је у првом разреду 24 приправника и 28 приправница; у другом 15 приправника и 11 приправница; у трећем 12 приправника и 26 приправница; и тако у сва три разреда заједно остало је 51 приправника и 65 приправница, укупно 116 ученика. Како је прошле 188⁰/₁ школске године било 49 приправника и 48 приправница; то је ове године порастао број приправника са 7 а приправница се 17 особа; свега је било дакле 24 ученика ове године више него прошле годкне. Ово је био највећи број од свију постигнутих бројева ученика од 1812. године од како ова србска учитељска школа постоји.

Здравље је питомаца ове године много повољније било него прошлих година. Само шест приправника дуже времена боловаху, и једна приправница се у Јунију месецу јако разболела, те због тога није могла иснит положити.

Смртних случајева, хвала Богу, ове године у заводу није било.

Болестне приправнике лечили су врло брижљиво, драговољно и бесплатно овдашња три отлична лекара: Др. Сима Павловић физик сл. кр. Сомбора, Др. Јовап Пачу и Др. Стеван Поповић, на којој човекољубивој помоћи им управа учитељске школе јавно пред целим србством благодари.

*) Како се ове године не може програм србске учитељске школе сомборске штампати; то за нуждно налазим кратки овај извештај о србској учитељској школи путем Шк. Л. обнародовати.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Морално владање приправника са изузетком одпуштенога и оне тројице, који су из владања оцењени са бележком „неуредно,“ било је у обште добро. Мањи изгреди кажњени су били затвором и опоменама. — Све приправнице, које су до краја школске године у заводу остале владале су се у сваком обзиру примерно и похвално.

Школских часова преко седмице имали су приправници I. разреда 34; приправници II. разреда зими 38, лети 40; приправници III. разреда зими 40, а лети 42; подразумевајући овамо и похађање основне школе и радњу у њој, као и часове вртарства и гимнастике. Сваки дан имали су ученици II. и III. разреда по седам, а гдекоји дан преко лета по 8 школских часова, а само су недељом и празником после подне уживали прави одмор. Сви приправници обвезани су били преко целе године у недељне и празничне дане на вечерње, јутрење и службу Божију, као и на све пређеосвећене литургије а прве две седмице великога поста и целе велике недеље и на свакидашња јутрења долазити, а осим тога су они по реду од г. катихете означеном дужни били на свакидашње јутрење и часове односно на суботну литургију долазити и у цркви читати и појати. Приправнице су на недељна и празнична вечера и литургије, а од цветне недеље и на јутрења у исте дане, као и на све пређеосвећене службе прилежно долазиле. У обадве парохијалне цркве сомборске, као и у надгробној цркви и у жупанијској капели, на свима недељним и празничним богослужењима преко целе године и на литијама приправници су осмогласно односно велико пјеније извршивали, а мешовити хор приправнички више пута преко године о већим празницима и на свима скоро пређеосвећенима хармонички је појао на духовно сазидавање православних хришћана.

На Ваведеније, као и прве недеље ускршњег и Петровског поста после св. исповести на литургији приступили су сви приправници и приправнице к светоме причешћу са побожношћу и страхом Божијим.

Наставни план одржаван је уобште онај исти, који је у штампаном програму за 188^о/₁ годину изложен. Само је разлика у томе што је логика предавана ове године и ученицима првог разреда; за славенски језик узет је у првом разреду према потреби још један час, а за мађарски језик у трећем разреду узет је такође један час те је овај језик у том разреду у 4 седмична часа предаван.

Свечаности школске у течају ове године биле су: Призивање св. Духа на малу госпојину; прослава имендана Њ. В. најмилостивијег цара и краља нашег Франца Јосифа I. 22. Септ. (4. Окт.); посета Његове преузвишености кр. уг. министра за богачаст и јавну наставу г. Августа Трефорта 12. (24.) Октобра, који је истога дана пре подне у пратњи вел. жупана, кр. шк. надзорника и многих жупанијских и градских висших чиновника ову учитељску школу походио.

У недељу 15. Новембра држан је годишњи парастос за основатеља „Платонеума“ блажено упокојеног епископа Платона Атанацковића, после којег је у великој дворани учитељске школе управитељ у присуству професора и свију приправника и приправница говорио о животу и делима прослављеног првог катихете и највећег добротвора овога завода, а у

спомен његов поклонила је учитељска школа тога дана најбољим и нај-
прилежнијим ученицима 30 примерака књижице: „Чланци о васпитању.“ —
14. Јануара прослављена је по обичају у цркви и у школи свечана успо-
мена првог србског просветитеља Св. Саве.

Осим ових сјајних свечаности споменути морам и једну тужну свечаност, коју је ове године србска учитељска школа имала. Негдашњи заслужени катихета ове учитељске школе, пречастни г. Димитрије Поповић парох сомборски и наместник преставио се 25. Априла у 68. години свог делатног живота. Уважавајући заслуге његове, које је као отличан народни учитељ, примеран свештеник, трудољубиви књижевник и ревностни катихета и професор овога завода (од 1862—1870.) цркви, школи и народу нашем учинио, управитељ с професорским збором 26. Априла пре подне походили су дом покојников и помоливши се над земним остатцима његовим Богу за покој душе његове, изјавили су своје дубоко саучешће у тузи породици покојниковој, а сутра дан 27. Априла присутствовали су они заједно са свима ученицима и ученицама овога завода спроводу, заупокојној литургији и опелу заслуженог покојника отпративши га до гроба, којом је приликом и у цркви и при спроводу хор приправнички појао. Живот заслуженог овог покојника нацртао је управитељ овога завода у Школском Листу 1882. бр. 9 и 10. — Такође и на шест недељном парастосу његовом 5. Јунија сви су приправници и приправнице са својим управитељем присутствовали, отдавши тим последњу почаст мужу, који је дуго времена за углед служио ваљаног учитеља, свештеника и катихете.

Маја 8. држао је у овој учитељској школи од 9—11 часова г. Хенрик Гунде професор свиларства у Сексарду врло поучно предавање о гајењу свилене бубе на србском језику, које је пропратио показивањем великих модела и микроскопских препарата.

Годишњи закључни испити у II. приправничком разреду држани су 14. Јунија а у првом 18. Јунија од 8—12 часова пре и од 2—6 часова после подне под председништвом управитељевим. Затим су приправници првога разреда хоспитирали, а приправници другога разреда предавања држали у разредима овдашњих србских народних школа до 26. Јунија.

Предавања у трећем приправничком разреду завршена су 8. Јунија. На основу успеха од последњег семестра принуштени су на испит о учитељској способности 11 свршених приправника и 26 приправница. Један приправник због слабог успеха и неуредног владања по смислу §. 26. статута ове школе упућен је да течај понавља. Од гореозначених свршених приправница једна због болести није могла испите полагаати.

Писмени клаузурни испити по темама одређеним од В. Школ. Савета држани су: 9. Јунија из србског језика а 10. Јунија из рачуна и геометрије. Састав: „Какав ваља да је прави учитељ“ најбоље су израдили свршени приправници Иван Мартиновић и Ђорђе Михајловић и приправнице Милева Костићева и Марија Томашевићева.

Од 10.—20. Јунија спремали су се кандидати за устмене испите,

(Свршиће се.)

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

ШКОЛСКЕ ШЕТЊЕ.

Педагошка расправа.

(За награду.)

Мото :

„Природа је најбољи учитељ.“

У последње време слабо се шта писало о школским излетима у природу. То — по школско васпитање — врло важно питање као да је предато забораву. Тек лане, у бр. 9. овога учитељског листа, написа наш вредни књижевник и пријатељ школе и учитељства г. М. П. уводни чланак под насловом: „Водите децу у поље,“ у коме се вешто изнаша вредност тих излета. Тај чланак упутио је и мене, да посматрам с педагошког гледишта те школске излете и да видим, шта они и у колико доприносе школском васпитању. Нећу да губим времена и да одузимам места овоме цењеноме листу голим речима него ћу непосредно да пређем на моју расправу, којој сам дао наслов „Школске шетње.“

Неда се опоречи, да још и данас има доста велики број учитеља, који са својим ученицима кад-год предузимају школске шетње, само што они то чине више забаве ради и зарад окрепљења дечијег здравља, избегавајући при томе педагошку као главну циљ тих шетњи. И сваке шетње не могу се осудити, јер доприносе бар нешто здрављу дечијем, те ако није другчије боље и оваке него никакве. Али има доста учитеља, који не предузимају шетње ни ради забаве, правдајући себе тиме, да деца и без тога нађу себи забаве. Овако умовање је без основа и неупутно!

Кад строго расмотримо школске шетње, одма ћемо видети да оне не подпомажу само васпитање, него шта више унапређују и саму школску наставу. Сви знамо из искуства, како је човек у отвореној природи весело и расположен, груди му се надимају од природних красота, а дух му на ново оживљује и за рад способнији постаје. Па као што је то осећање код одраслих, исто тако је и код мале деце. Ове су шетње као нека привлачна снага, која приближује учитеља ученику и обратно. Они постају један према другом поверљивији, искренији и оданији, што је све од велике важности по васпитање и наставу.

Као што при свакој, тако и при овој управо рећи живој настави мора се учитељ напред добро приправити. Он мора за извесно знати куда и на коју страну ће ићи; мора даће бити на чисто с тим, шта ће на лицу места с децом предузети.

При шетњама нека су ученици весели и живахни; озбиљност и усиљеност мора се уклонити из тога младог друштва, јер у противном случају неће бити одушевљени и заузети за шетње. Живахност и радост одржаће се, ако учитељ допусти певање за ту прилику у школи научених песама, приповедањем моралних приповедака, бајака и погађањем задатих загонетака. Но у неким извесним околностима мора владати озбиљност и строгост (дисциплина) и то кад се иде кроз место и код заједничке радње; јер тек не могу допустити, да се у смеју и шали може што добро и темељно научити.

У данашњим напредним школама иде се за тим, да ученици пре-

предавања што лакше и боље схвате. Данас наочигледност заузима прво место у школи. Како деца своја знања добијају представама, мора се учитељ старати, да се већ добивене представе још боље утврде, тавне и сумњиве расчисте а нове добију. Кад учитељ оће да учи, мора знати колико је децу већ научио и како ће круг дечијег знања још и даље раширити моћи. Школским шетњама се то све може постићи, јер оне дају прилике ученику, да много види, много пази и много искуси. У школи се при наочигледној настави употребљују: слике, предмети, примери и т. д. Но све ово не може да задовољи ученика као живи пример. Док у школи с муком разгледа у слици представљен какав предмет — само да га себи што боље представити може, дотле му школске шетње показују тај предмет у истини у свима природним му облицима. Данас нпр. води се у некој школи разговор о „одјеку.“ Сирома учитељ све силе употребио само да деци што боље и верније представи ту појаву. Па шта мислите колико је успео? При ренетицији осведочио се учитељ, да су једва два три ученика нешто мало схватила; но и ови немају чиста појма о томе. У школској шетњи штеди се учитељев говор, а узвикнуто неколико пута више ће показати деци шта је одјек него читава широка и дугачка учитељева предавања. Деца ће својим сопственим ушима чути одјек, а то много чини. Има добро уређених школа, које су са свима училима и сликама за наочигледну наставу снабдевене: па ипак које због свакидашњег монотоног предавања, које загушљиви и покварени школски ваздух, једноличност сутицаја с учитељем и науком, све то умори школски живот и ученика, те овај слабо пази на учитељев говор. Код шетњи ће напротив под оживљавајућим усливом друштва и заједничког посматрања и слабији ученици том приликом што се учи запамтити; а то е тога, што том свечаном приликом види и посматра прави предмет и новодобивени утисци дају му нове снаге и воље за будући школски рад. Где може ученик боље видети и упознати земљу, њиву, ливаду и шуму, поток, биљку, какву животињицу и ископине, видокруг и много друго ако не на месту, где се све то налази? Сва у школи добивена знања овде се опетују, раширују и утврђују.. (Свршиће се.)

ФАНТАЗИЈА КАО ИЗВОР ПЛАШЊИ.

Са првом пробуђеном свешћу у детета веома бујно напредује фантазија. Она је од користи по детиње развиће, само јој треба дати добар правац, да не би пошла странпутицом. Наш Доситије срањује дух детиња са воском, из којег се могу веома ласно да граде разне ствари и добре и зле, које временом све то јачу чврстину добијају. Па шта више пошешава тај преобраћај него фантазија.

Фантазија је пратилица разума, она помаже, да се апстрактни појмови што очигледније прикажу; а ови се најбоље казују згодном причом, која је и најближа души детињој. Добре приче много доприносе, да се духу њиховом даде добар правац. Оне не само да захвате корена у души детињој, него га после кроз цео живот прате.

Из мајчиних устију народна причања долазе прво у уста мајке

детету. Она су производи живе фантазије — пуна слика, које су замениле какву мисао, која ваља да се запамти. Но доста је у њима и чудних и необичних слика фантазијиних, које баш због те своје необичности веома уливишу на дете. Чудна ова слика срета га на сваком кораку, па је многим понављањем остала нага и неизмењена, или — ако се доцније нешто и погубила — жива ју је фантазија онако дотерала како се њојзи свидело. Ако је осећај био угодан, она га је улепшала, а ако је неугодан, она га је направила још неугоднијим.

Дете је у прво доба свога детињства слушало многу причу о крилатоме коњу, овај је са своје необичности повукао на се пажњу, те није могао са овим прећи у заборав.

Касније је исто дете слушало причу о Рељи Крилатићу и његовом вранчићу како му помаже у јунаштву. Његову прву у свест враћену слику фантазија је дотерала и нешто поленшала, прилагодећи је новој: крилатоме јунаку дође и коњиц крилат, да буде њега достојан.

У свест је ушла нова слика, која је налик на ону, што се тамо негда находила, а сад честимице погубила. Фантазија је учинила своје, она је потражила прву, те је прилагодила новој. Ова је слика породила у души угодно стање, она ју је задобила за се, побудила је тежњу за сраћање с њоме. Страшно лепо породило је у души узвишено. Као што би лепо волео и миловао, тако ће се узвишеном клањати и поштовати га.

Уверили су га можда о Тодоровим коњима. Слика му се прва изхерила, од обичног коња са крили залегло се у свести неко чудовиште, тако страшно и ужасно, као што му је и јунак Само по себи гадно породило би у души мржњу, и тежњу да га од себе отклонимо. Страшно гадно родило би у њој ужас. Као што би гадно достојно презирао, тако би се њега гнушао. Гнушање за лако пређе у страх, који тек зрелије доба може да излечи. Но ако га није можда дуго искуство са свим разумерило, то ће ју прва сродна представа поново пробудити у свести ма у нечем и измењену, док многим понављањем не очврсне и не ојача. Ако га они, што су крај њега, на које се може да поузда, потпомажу у његовој заблуди, онда му разуверење неће никако ни доћи.

Да би моћ уображења детињег на добар пут управили, ваља се за рана клонити свега, што не подиже дух горе на домак највишег бића. Али пошто је ово поготово немогуће, особито у оним приликама, где дете мора да долази у додир са елементима, који неће на то пазити, и који баш противним правцем дух му упућују, то га треба супрот тога добро наоружати, па тако тешко да ће што дотицају његовом наудити моћи Имајући на уму, да ће дете доћи можда у такву прилику, да ће чути можда и онаква бенетања, као што су Тодорови коњи, вештице, вампири, морије и тому подобно, нећемо пропустити, да га у нечем и за то спремимо.

Овом ћемо одговорити :

1. Вежбањем чула, особито спољашњих, и то у првој линији вида и слуха. Но не треба ни сразмеру губити, да не би можда сила уображења отела вођак.

Очигледним посматрањем ствари дете се упознало са околином, а

сравњавањем ствари научило се јасно разликовати једну од друге, те ће на овако јасне стварне слике примењивати своје уображене. Упознав се особинама појединих предмета, довешће у сvezу уображено са истином, те ће му се нехотице оно прво нешто прилагодити овом новом. Добивши јасну слику коња, знајући особине његове, он ће и нехотице Рељиног коња представити не летећег са крилима, него као чила и лака коњица, који далеко надмашује друге прваке. Оно ће у њему изазвати осећање пуно дивоте и природне лепоте. Његова се уображена слика о јунаку усколе-бала, а ако има кога, да га и даље упућује на истиниту слику, онда губи моћ неприродно суђење. Тек сада ће узвишено постати право узвишено, ком се ваља дубоко поклонити.

Чувши о коњи Тодорови, почеће коње природно представљати. А познавајући састав човечијег тела, имајући свестност суђења о земаљском животу и пронадљивости његовој, неће га моћи ове измишљотине повести на своју страну. Гадно је прешло у ниско, од ког се ласно роди смешно. Оно ће прво постати гнусно, а за овим следиће равнодушност.

2. Плашња долази од нејасног појма о у природи постојећим стварима. Све слике фантазије, ако су и на сопственом основу, ипак им је градиво позајмљено од природе. Не имајући појма свесна о њој, она ју је на чудан начин у своје нити уводила. Из овога се јасно види, да за рана треба деци пришевети природу, како би што јаснији појам о њој добили.

(Свршиће се)

П О С Л О В Н И К

срезког учитељског збора Будимског.

На темељу § 89. школ. Уредбе од 1872. и наредбе високослав. цркв. нар. школ. савета од 20. маја 1879. бр. $\frac{2}{39}$. установљује се сходно позиву сл. ен. шк. одбора Будимског од 11. фебр 1882. бр. 21. следећи пословник срезког учитељског збора Будимског.

I. Састав учитељског збора.

§. 1. Срезки учитељски збор сачињавају:

1. Сви учитељи и учитељице из ери. праносл. цркв. општина протопресвитерата будимског.
2. Спомоћници истих учитеља и учитељица.
3. Местни школ. управитељи истих општина.

Чланови местних шк. одбора и шк. старатељи могу присуствовати збору и имају у њему само саветујућег гласа.

II. Састанак збора.

§. 2. Срезки учитељски збор састаје се сваке године један пут, и то: почетком великог школ. одмора на редовни састанак, који траје 3 дана.

Ако то потреба захтева, сазива ен. шк. одбор ванредни састанак срезк. збора и у друго за састанак згодно време, било сам по својој увиђавности, било на образложено захтевање једне трећине чланова, који састављају срезки учитељски збор.

Ванредни састанак може трајати и мање од 3 дана.

§. 3. Сви учитељи и учитељице, који су чланови срез. збора

дужни су доћи на уредно сазвани редовни или ванредни састанак срезког учитељског збора у — за састанак збора — одређено време и опредељено му место — иначе плаћају за сваки неизвињени изостанак новчану глобу по мери, коју одреди енар. шк. одбор, у корист благајне срезког учитељ. збора.

§. 4. Учитељима и учитељицама, као и њиховим спомоћницима дужне су дотичне цркв. општине дати подвозни путни трошак до зборног места и натраг, а уз то још по 2 фр. авр. дневнице из својих црквено-општинских благајника.

III. Часници збора.

§. 5. Председник је збору еп. шк. референт, а када је овај препречен, бира збор себи председника за тај састанак.

§. 6. Перовођа је збору увек учитељ оне цркв. општине, у којој се срезки учитељски збор састане.

§. 7. Збор бира себи на годину дана благајника, који побира годишње улоге од чланова збора и прима завете и дарове учињене благајни збора, води о примљеноме и изданом новцу уредан рачун и полаже их при доидућем редовном састанку.

§. 8. Благајник збора је уједно и чувар књижице срезког учитељског збора. Он набавља по упутству и одлуци збора за исту књижицу одређене листове и књиге, води о њима уредан списак и издаје их члановима збора на читање по реду исцања.

Поштарину за доставу и повратак књига из књижице и натраг споси сваки члан, који их је изискао из свога.

IV. Благајна збора.

§. 9. Сваки члан збора дужан је уплатити годишње у зборску благајну најмање 1 фр. улога за набавку зборске књижице и остале писаће потребе.

У ову благајну улазе и глобе, које је еп. шк. одбор побрао од оних чланова збора, који нису на састанак збора дошли, ни своје изостајање извинили.

У благајну улазе сви завети, дарови учињени од појединих пријатеља просвете у корист срезког учитељског збора.

V. Делокруг збора.

§. 10. У делокруг срезког учитељског збора иде:

1. Да се саветује о унутарњим и спољњим потребама школа у своме срезу, и доноси о том сходне молбе, предлоге и представке, које ће опремати на своје определење путем еп. шк. одбора.

2. Да присуствује угледним предавањима из појединих наставних предмета народне основне и повторне школе, која се приреде за време, док је збор на окупу и да их оцењује стварним претресом.

3. Да задаје и прима писмене саставе својим члановима о појединим питањима, која се тичу унапређивања народне школе.

4. Да бира оцењивачки одбор за истакнуте писмене саставе

5. Да бира изасланике срезког учитељског збора за еп. учитељ. збор у размеру броја, који то одреди енар. школ. одбор.

6. Да бира благајника збора.

7. Да прима извештај о стању благајне и књижице, да прегледа поднешене рачуне и да издаје на њих опросницу.
8. Да бира благајника односно књишничара.
9. Да већа и расправља о предметима које му значи еп. шк. одбор. (Свршиће се.)

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Главна учитељска скупштина у Београду) састаје се 15. јула, а ред рада скупштинског је овај: 1. Преглед целокупног рада управе учитељског удружења; 2. Преглед рачуна појединих одбора; 3. Претрес правила за учитељско удружење; 4. Предлози, који се тичу непосредно учитељског удружења; 5. Бирање управе; 6. Расправљање појединих питања, која се тичу пресевете и школе. — Скупштина ће држати своје сасстанке у I. разреду мушке основне школе код саборне цркве.

(Извештај о сраској великој гимназији у Новом Саду за школску годину 1881/2.) На челу овогодишњег извештаја налази се латински написан чланак проф. Ј. Грчића „О Римљанци, како је представљена у Вергиловој Енејиди.“ Професора је било 13, од којих је 1 био управитељ. Ученика је било уписано 262, до краја године остао је 241, а испитани су 238. Од испитаних ученика било је по вери: православних 220, римокатолика 15 и по 1 еванг. а. в., еванг х. в. и мојсијевој вере. По домовини било је од уписаних ученика 50 из Н. Сада, 115 из уже Угарске, 83 из троједне краљевине и 14 из страних земаља. Испиту зрелости приступили су 25 ученика 8. разреда, од којих су 22 проглашени за зреле (4 зрели са одликовањем). Као необлигатни предмети предавани су француски језик, виолина и стенографија.

(Ирим.) Учитељска скупштина поджупаније румске државе се дана 3. 4. и 5. Августа т. г. по рим., а расправљаће се следећа питања: 1. Питање о сходности и практичности словнице, додане читанци за IV. разред — и да ли је словничко учиво, на поједине разреде ваљано и сврси сходно раздељено; (ово је питање задала зем. влада.) 2. Практичко предавање слова р (r) и нека се покаже практични прелаз са писаних на штампане слова; 3. Деоба десетичних сломака (практично предавање за IV. разред) 4. На што је учитељу пазити, да се постигне лепо писање? 5. Практично предавање штива 112 читанке за III. разред; (говед.) 6. Нека се практично изради један опис, као писмена задаћа за III. разред. 7. Одузимање. (Практично предавање из рачуна у сва четири разреда с особитим обзиром на одузимање помоћу прибарања.) 8. Практично предавање из теловежбе. Скупштина ова држаће се под председништвом кр. школ. надзорника г. Димитрије Вурдеље и то у Руми.

(Учитељска скупштина у Панчеву.) Као што је у 11. броју „Школског листа“ јављено, држала је јужно-угарска учитељска задруга 10., 11. и 12. јула о. г. по нов. свју XVI. редовну скупштину у Панчеву. 10. јула пре подне долазили су неки учитељи из околних места, а по подне у 4 сахата дошло је са лађом „Меркуром“ до 60 учитеља из темишварске и крашовске жупаније, који су од Дунава на каруцама у варош доведени,

и код писарнице грађанске школе скинули се. Одатле су били понамештани у станове. У $\frac{1}{2}$ 8 сахати тога дана пред вече држана је у дворани код „трубача“ предконференција а за тим се отишло у доњу пивару, ради познанства. 11. јула у $\frac{1}{2}$ 10 сахати отпочела је скупштина свој рад, и трајала је до 1 сахата. За тим је био банкет у горњој пивари, а у вече забава у варошком стрелишту, где је немачко и мађар. друштво на изменце певало. И српско немачко друштво било је позвано да суделује, но пошто је коров Ђа г. Мита Топаловић отсутан био, није се могло позиву одазвати. Сутра дан 12. јула продужила је скупштина свој рад и свршила се у $\frac{1}{2}$ 2 сахата. У 4 сахата по подне био је излет на острово „верфте“ на рибуљу чорбу 13. јула ко је хтео, могао је ићи у Београд. — На скупштини је било до 200 учитеља, већином Немци. Срба ако је било до 20, а Романа још мање. Реферати поједини предмета и дебате биле су на мађар. језику; само при гласању саопштавао је председник ствар о којој се говорило и на немачком језику. Од свију закључка најглавнија су ова два: 1. да се г. 1888. приликом 1000 годишње преславе постанка угарске краљевиње оснује у овим крајевима завод за сироте. 2. Да се умоли уг. министарство за богоштовље и наставу, да на томе поради, да се немачка слова — *Kurrentschrift* — са свим из школе изоставе, и да се од сада књиге за Немце штампају само са латиницом, да неби морала немачка деца још у 1-вом разреду двојака слова учити. У једној грађанској школској дворани било је изложено на углед различите испуњене животиње, цртеж ученика и женски ручни рад ученица грађанске школе, различите физикалне справе и још друге ствари. У другој дворани изложила је књижара „Браће Јовановића“ све струке књига што се на њеном стоваришту налазе. Осим тога изложене су биле Шпрајберове бојадисане слике за зид, различите мапе, разне справе за рачун, анатомске слике, и још многе друге ствари. Дворана је била са укусом намештена и сваком се допала. За ову указану љубав учитељству заслужује књижара „Браће Јовановића“ и заузимач учитељ г. Вељко Константиновић свако поштовање и хвалу не само од учитељства, већ и од сваког пријатеља школе. Мађар. и немач. књига није било изложено, јер горње књижаре пису хтеле шиљати књиге доле, а овдашња књижара Витигшлагера није имала довољно књига на стоваришту. То је многе од немач. и мађ. учитеља изненадило и негодовање изазвало.

(*Учитељска скупштина за поджуцанију пожешку и пакрачку*) сазвана је за 8., 9. и 10. август т. г. по нов. кал. у град Пожегу.

(*Из Госпића*) се туже у „Застави“ на анимозност тамошњег школског надзорника г. Ст. петића према Србима. Има више чисто православних места, у којима римокатолици учитељују, а као разлог се износи, што нема довољан број учитеља православних. Ипак је недавно један православног учитељ премештен у чисто римокатоличко место.

(*Цетиње.*) У суботу 26. јуна држан је први јавни испит књаза-наследника Данила, ком је присуствовала цела владајућа породица и најотличија лица са Цетиња. Испит је руководило само Њ. В. књаз. Одговори млађаног престолонаследника блистаху се својом прецизношћу, јасноћом и логиком, а особито угодно косну се свакога ванредна енергија

у сећању и одговарању као и необична трезвеност у расуђивању. — Зацело ће бити врло угодно свима српским учитељима, кад чују, да узвишени господар Црне Горе поклања највећу пажњу школама и сваком приликом показује интересовање за развитак истих. Тако је Њ. В. и ове године лично руководило испите на овдашњој реалној гимназији и пошто је успех био врло добар, обдарило је Њ. В. знатно мал не све ученике и изјавило је професорском особљу своје највише признање.

(Из Глине) пишу „Застави“ да је већ пет година тамошња српска школа затворена, ма да иста има свој фонд и красну зграду. Као узрок се наводи неред у црквено-школекој општини. Очекујемо од позвањих, да ће том злу на пут стати.

(Чешке школе у Бечу.) Друштво „Коменски“ у Бечу расписало је стечај на место управитеља и два подучитеља за чешку школу у Бечу. Исто друштво намерава даље, да у сваком бечком срезу отвори чешку школу. Уз сваку школу постојаће чешка библиотека.

(Сарајево.) Званични лист заопштава наредбу земаљске владе од 16. јуна 1882. бр. 14.420 о устројству трогодишњег продужног течаја за женске ручне радње и за кућарство при градској девојачкој школи у Сарајеву. Том је течају циљ, да девојчицама даде прилику, да знање и вештину, што су себи у ручном раду прибавиле у народној школи, што више рашире и да присвоје начела разумног кућарства. Поучавање на том течају руководи обртна учитељица, којој се по потреби може приделити једна или више помоћница; плата учитељице биће 600 ф. уз 200 ф. станарине, а помоћница 60% од те плате. За полазак тог продужног течаја плаћа ће се годишње 10 ф. школарине, од које може земаљска влада сиромашне ученице да опрости. Учи се по 20 сах. у седмици. У кућарству упућиваће се ученице по 2 сах. недељно теоретички, а колико се може и практички. Као необлигатан предмет учиће се још по 2 сах. недељно и цртање.

(Београд.) „Домаћица“, орган женскога друштва и његових подружина излази од 1. јула двапут месечно. — Највишим решењем од 29. јуна установљена је у вароши Краљеву школа за ратарство.

Р А З Н О.

(Архијерејска посвећења.) У Ср. Карловцима на Петровдан ове године свршено је свечано посвећење епископа Бачког, а на Врачеве (1. Јухија) свечано посвећење епископа темешварског.

(Књижевност.) Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду издала је друго издање познатог дела „Оцеви и деца. Роман Ивана С. Тургењева. С рускога превео Владан Арсенијевић.“ Цена 1 фр. — Радујемо се што можемо да јавимо, да је изишла „Логика за школе и за самоуке нарочито учитеље израдио Петар Радуловић управитељ срп. учит. школе у Карловцу Прегледао и одобрио Главни Просветни Савет У Београду краљевско-српска државне штампарија 1882. Цена 1 дин.“ Дело ово увешће се као

ШКОЛСКА КЊИГА У ОВДАНЈУ УЧИТЕЉСКУ ШКОЛУ. — Свештенике и све пријатеље православља упозоравамо, да је у Задру угледало света знаменито дело „Славенски апостоли Кирил и Методије и истина православља. Поводом римског покрета у 1880—81 год. противу православне цркве написао Др. Никодим Милаш Архимандрит и професор Богословије.“ Цена је књизи 2 ф. или 5 дин.

НЕКРОЛОГ.

Борђе Цвијановић умировљени учитељ у Даљу 25. јуна т. г. умро је, а 26. јуна уз многобројну пратњу сахрањено је његово тело. Родом је био из Осека где је и шест гимназијских разреда свршио, затим је учио препарандију у Сомбору. Живео је 63. године. Као изврстан учитељ служио је 40 год. најпре у Бешенову у Срему; затим у Будимци, напоследку у Даљу, где је и своје кости као учитељ у миру оставио. Говорио је добро латински, и уз свој учитељски посао бавио се плетењем столица и наслоњача од прућа, у коме је послу до велике вештине дотерао био. Оставио је после себе сунругу, три кћери: две су за учитеље удате, а трећа најмлађа је учитељица. Шест година је боловао, и у последње доба уживао је мировину од 400 форинта.

У Земуну је преминуо 9 јула батајнички учитељ Борђе Алексијевић у 23. години живота. Истом је пре године дана положио овде у Сомбору учитељски испит. Пре ступања у учитељску школу свршио је велику реалку у Осеку. Нека му је лака земља!

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се за српско-православну школу у Травнику један учитељ и једна учитељица српско-православне вере, који су свршили учитељску школу. Плата је учитељу 5000 гроша чаршијски, а учитељици 3000 гроша чаршијски. Обоје уживаће слободан стан и огрев. Учитељ ће имати 4 основна разреда мушке деце и биће му дужност, да у цркви поје и да томе деци поучава. Учитељица имаће 3 разреда женске деце. Првенство имају муж и жена. Рок пријављивања траје до 20. јула о. и. Молбенице се шаљу српско-православној црквеној школској оштини у Травнику (Босна.)

— Тражи се учитељ и појач у Болму поджури, крижевачке. Плата 350 фор. стан, дрва, врт, ораница. Рок до 6. ав. по нов кал.

— Тражи се учитељ у Немету (Банат.) Плата 250 ф., 24 кибле жита, 12 п. кукуруза, 2 ланца земље, стан и огрев. Рок до преображења. Молбенице се шаљу и. Сими. Мучалову, цркв. шк. председнику у Немет.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Д. Г. Пријавили смо и изаћи ће кад дође на ред. — „Зашто је наш народ постао неморалан?“ Не може ући због стилстичне слабости. — Г. Ј. И. уч. и упр. у Пажеву. Ваш одговор на школску вест у прошлом броју сувише је дуг, да би могао цео у лист да уђе. Саопштавамо овде што је главно: „место г. В. Б. у школском столу није још попуњено, а што се поласка цркве тиче, закључили су комунални учитељи још г. 1877. својевољно, да сваке недеље и празника по један учитељ децу у цркви води и тамо на ред пазе; тај закључак се још и данас најгачије врши.“ Остале ствари дале би само повод новим расправима. Са наше стране морамо још и то да додамо, да онај закључак од г. 1877. не сматрамо никако за довољан. — Г. Л. Н. М. уч. у Баји. Није могуће, да све дође одмах у лист, чим се пошље. Има ствари, које чекају још од нове године. Иначе Вам стоји рукопис на расположењу. — Г. П. П. уч. у Гудовцу. Нажиру смо Вам послали у писму.

Овим бројем ступамо у друго полгодиште. С тога уљудно позивамо учитеље и пријатеље школске да се на Школски Лист предплате. За друго полгодиште предплата је 1 ф. 50 п. Још се могу добити сви бројеви од ове године.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.